

איווניר אברהם

רעב, צמא, כפור ומחלות בצעדה לטרנסניסטרסיה

שמי אברהם איווניר, נולדתי ב-16 במאי 1937 בברהומט, עיירה במחוז סטרוז'ניץ-רומניה.

הוריי היו פישל-אפרים איווניר (1904) מברהומט ולוטי (ליצי) איווניר (אנזנברג) (1910) ממיהובה. אבי היה סוחר וקצב.

שפת הדיבור העיקרית בבית היתה יידיש, ובנוסף דיברו רומנית, אוקראינית וגרמנית. ברהומט היא עיירה השוכנת לרגלי הקרפטים במחוז סטרוז'ניץ, ליד העיירה החסידית ויז'ניץ.

התגוררו בה כ-1000 יהודים, מרביתם במרכז העיירה. משפחות הוריי היו מסורתיות, שומרות שבת, חגים וכשרות. בחגים ובשבתות התפללו בבית הכנסת ובימי חול התפללו בבית. כילד אני זוכר את אבי "עטוף בטלית ותפילין על הראש". ביתנו היה במרכז הרחוב הראשי (החוצה את העיירה) מול תחנת הרכבת, וליד הבית היה האטליז.

מאחורי הבית היו מטבח קייצי, 2 מחסנים גדולים לאחסון תבואות ותוצרת חקלאית, רפת עם פרה לחליבה לצרכי הבית, אורווה ובה 2 סוסים, בית מטבחים קטן לצרכי האטליז ומרתף קרח (הקרח נחצב בחורף בנהר סירט) לאחסון ולשימור בשר ותוצרת חקלאית בקיץ, מטע עצי שזיפים, אגסים ותפוחי עץ וחלקת אדמה עם גידולי ירקות. בית המגורים כלל 2 יחידות דיור: להוריי ולסבתי גיטל ודודי יחיאל וברל (בוריס). בחגי ישראל נהוג היה שכל המשפחה הלכה לבית הכנסת הגדול (לאבי היה מושב קבוע).

סדר פסח נערך בבית סכתא, ואבי היה עורך אותו.

סיפוח צפון בוקובינה לברית המועצות

כניסת הרוסים גרמה אי וודאות בקשר לבאות. למשפחתי הוחרמו רכוש ו-2 מחסנים גדולים עם תבואה ותוצרת חקלאית. אבי הפסיק לעסוק במסחר, והמצב הכלכלי החמיר.

במקביל החלו חקירות והגליות לסיביר של יהודי העיירה (ההגליות יצאו מתחנת הרכבת מול ביתנו) ואלה גרמו למשפחתי לחיות בחרדה, שמא ישלחו אותנו לסיביר.

אבי נערך מבעוד מועד והכין לכל בני המשפחה תרמילים עם בגדים ומזון, כולל כסף, זהב ותכשיטים בעלי ערך התפורים בתוך הבגדים, על מנת שפריטים אלו יהיו בעתיד מקור לקיום (תרמילים אלו שימשו אותנו בגירוש לטרנסניסטריה).

הכיבוש והפרעות

ב - 5 ביולי 1941 פלש הצבא הרומני לברהומט. במהלך 3 ימים ניתן אישור לצבא ולתושבים המקומיים לערוך ביהודים פרעות, רצח וביזה. לפני ביתנו נאסף המון צוהל, ותוך זמן קצר בזזו את כל תכולת הבית והמשק, כולל עקירת דלתות וחלונות. כאשר נודע לאבי על פלישת הרומנים והפרעות ביהודים בכפרי המחוז, הוא הסתיר את התרמילים עם הבגדים והמזון במקום מסתור מחוץ לבית והעביר לשכנים (משפחת צ'רני) חלק מתכולת הבית (פריטים בעלי ערך) ואת הפרה. למשפחתי היו יחסים טובים עם המשפחה האוקראינית צ'רני, והסתתרנו אצלה בעת הפרעות.

יהודי מחוז סטרוז'יניץ (כולל ברהומט) היו איפוא הקורבנות הראשונים של הפלישה: פרעות, רצח, ביזה וגירוש.

הגירוש ומסע המוות לגטו ידיניץ בבסרביה ולטרנסניסטריה

מספר ימים לאחר הפרעות נאספו יהודי העיירה וגורשו במסע רגלי (בליווי ז'נדרמים רומנים) לסטרוז'יניץ – עיר המחוז. אבי שכר עגלון עם סוס ועגלה, עמיס את הצרורות והושיב את סבתי ואותי על העגלה.

בסטרוז'יניץ ריכזו אותנו בבית הכנסת, משם נלקחו הגברים לעבודות כפייה, שכללו העברת בולי עץ מן הנהר ואליו. העבודה היתה קשה ומסוכנת, ודודי גדליה קימל טבע בנהר (הבעל של ליצי, אחותו של אבי).

לאחר מספר ימים גורשנו לויז'ניץ, שם גרנו בביתו של חבר קרוב של אבי. ואז החל הגירוש הגדול והאכזרי מויז'ניץ, שנמשך ימים רבים ברגל, בדרכים בבסרביה (דרך הערים נובוסוליצה, ליפקאני וסקורץ).

על פי רוב הצליח אבי לשכור עגלה וסוס תמורת חפץ בעל ערך, וגם שילם שוחד

לז'נדרמים המלווים את השיירה. על העגלה העמיסו את הצרורות והושיבו את סבתי, אותי ולפעמים גם את אימי.

השיירה יצאה במסע רגלי בדרכי בסרביה, והמסע היה מלווה בעינויים ובהתעללויות של הז'נדרמים הרומנים המובילים ושל האיכרים בכפרים שעברנו. מי שפיגר בשיירה (בעיקר זקנים, חולים וילדים) הוכה באכזריות או נורה. בצידי הדרך ניתן היה לראות גופות של נרצחים ומתים מתשישות, מרעב ומצמא.

מעט מזון ניתן היה להשיג אצל הכפריים תמורת בגד או חפץ (למי שהיה ברשותו), והלינה היתה בשדה או בפאתי יער, כאשר האדמה לעיתים בוצית מגשם, ובלילה קור עז (אנשים רבים קפאו למוות בלילות).

לאחר כ - 6 שבועות של מסע רגלי, עינויים והתעללויות הגענו לעיבורה של העיר ידינץ. לאחר המתנה של יממה ולינה בשדה הובלנו לתוך גטו בעיר, אשר היה מגודר ונשמר על ידי חיילים רומנים. השתכנו בבית של יהודי מקומי, אשר גורש או נרצח. ידינץ היא הנוראה בגיטאות: מים מזוהמים, צמא, רעב וצפיפות רבה. לא חלפו ימים רבים, ופרצו מגיפות טיפוס ודיזנטריה. רבים מתו, וביניהם דודתי פיצ'י (אחותו של אבי).

בגטו שרר מחסור במזון ובמים ראויים לשתייה, ואבי נהג לקנות מעט מזון מאיכרי הסביבה תמורת בגד או חפץ. אבי ודודי עבדו בעבודות כפייה וקיבלו מנת לחם, שאותה חילקו לכל המשפחה המורחבת.

לאחר כ-5 שבועות בידינץ (ספטמבר-אוקטובר) גורשנו שוב במסע אכזרי לעבר העיר אטאקי.

כעבור ימים ספורים חצינו את נהר הדנייסטר לגטו מוגילב בטרנסניסטריה (אוקראינה).

המסע בחבל טרנסניסטריה לא היה שונה באכזריותו מהמסע הקודם מויז'ניץ לידינץ, פרט לעובדה, שהיינו יותר תשושים לאחר ידינץ.

זכורים לי שני אירועים קשים מאוד, אשר ראוי לספרם:

באחד מימי המסע בבסרביה עצרה השיירה ללינת לילה על האדמה הבוצית, בפאתי היער.

הלילה היה גשום, שרר קור עז, והמים קפאו. בבוקר נמצאו רבים מהמגורשים, זקנים, חולים, תשושים וילדים, קפואים למוות. אבי, דודי ברל וגברים נוספים קברו את המתים בקבר אחים.

באחד הימים אחרי הצהריים עצר קצין רכוב על סוס את השיירה ופקד על מספר גברים צעירים (ביניהם אבי ודודי ברל) להתלוות אליו ולחיילים שלו ליער בפאתי הכפר הקרוב.

בדרך התגלתה בעיה בפרסת הרגל של סוסו של הקצין, והוא לא יכול היה להמשיך.

דודי הצליח לפתור לו את הבעיה, ותוך כדי כך התיידד עם הקצין. בקרבת היער פגשו קבוצת מגורשים חופרים בורות. הקצין ציווה על הגברים, שהגיעו איתו, להצטרף אל החופרים. דודי ברל (בוריס) שמע את הקצין מתלוצץ עם החיילים ושואל: "מי קלע טוב?" ואז פנה אליו ואמר לו: "יש לי בשבילך שעון כיס יקר (אומגה) והוא אצל גיסתי (אימי). שחרר אותי ואת אחי (אבי) ותקבל את השעון". תחילה היסס הקצין ואמר: "אתה משקר כדי להינצל". לאחר מכן אמר: "אתם משוחררים, תחזרו לשיירה, אפגוש אותך באטאקי". אבי ודודי רצו מספר שעות, עד שהשיגו את השיירה ופגשו את סבתי ואת אימי כשדמעות זולגות מעיניהם.

בסופו של דבר לא פגשנו את הקצין באטאקי, והשעון נשאר בידי, כמזכרת מאבי. האמור לעיל סופר ע"י דודי ברל (בוריס) איווניר.

באטאקי שהינו יממה, ואחריה עברנו בדובריה את נהר הדנייסטר לעבר העיר מוגילב (אוקראינה) בטרנסניסטריה.

במוגילב שלטו הרומנים, והיתה בה נוכחות רבה של הצבא הגרמני ושל המיליציה האוקראינית.

על הגטו שמרו בעיקר המיליציה האוקראינית וז'נדרמים רומנים.

חלק מרחובות מוגילב שימש כגטו למגורשי צפון בוקובינה. אבי מצא חדר

למגורים אצל משפחה יהודית מקומית, ושכנו בו יחד כ-16 נפשות.

החיים בגטו היו קשים מאוד: צפיפות, רעב ומגיפת טיפוס. בעת יציאה לשוק

לחפש מעט מזון היתה סכנה להיהרג או להיות מוכה ע"י גרמני/רומני/ אוקראיני

או להישלח לעבודות כפייה.

במוגילב מתה מטיפוס דודתי ליצי קימל, אחות אבי, ונשארו 3 יתומים: אליעזר,

אהרון וחיים, שאבי לקח אותם תחת חסותו. כמו כן מתו מטיפוס אבי, פישל

איווניר, אחותו, רבקה הלר ובני משפחה נוספים.

גורל יהדות צפון בוקובינה, ומשפחתי בתוכה, היה איפוא פרעות, רצח, ביזה,

גירוש במסעות מוות, צעדה רגלית בדרכי בסרביה וטרנסניסטריה ברעב, בצמא, בכפור ובמחלות.

השלטונות הרומניים החליטו להתיש את היהודים המגורשים בדרכי בסרביה – טרנסניסטריה, על מנת שאיש לא יישאר בחיים, וזאת נוסף לרצח הישיר שבוצע ע"י הצבא הרומני והגרמני.

במשפחות הוריי ניספו 28 נפשות מתוך 49, שחיו בצפון בוקובינה בשנת 1940 .